

Екзистенциален подход към европейската идентичност

Нонка Богомилова, проф., д.ф.н.,

ИИОЗ – БАН

nonka_bogomilova@mail.bg

Наскоро публикуваната монография на д-р Лилия Сазонова “Европейска идентичност: дискурсивно или екзистенциално?” (Варна: ЕИ ЛитерНет, 2018) е посветена на интересен и актуален, но не лек за философско овладяване проблем. Нещо повече – може да възникне дори въпросът дали този проблем въобще подлежи на философско осмисляне. Причината вероятно е в това, че темата е достатъчно банализирана от медийна употреба, парциализирана от политически субекти и интереси, профанирана от масови очаквания и страсти.

Но именно в това е и изследователското предизвикателство и шанс – авторката е направила успешен опит да проникне зад тази тематична и езикова затлаченост и да изпробва възможностите на философско-антропологичния подход за дълбинното, основано на знание (ако използваме това актуално клише) просветляване на този значим проблем.

Но освен, така да се каже, възвисяването на парциалното и преходното към универсалното и към триизмерното време, философско-антропологичната оптика на авторката постига и друго: едно низходящо движение на философските понятия и подход към социално-емпирични феномени и процеси. Така, в рамките на конкретен проблем е анализирано по интелигентен и ерудитски начин едно много интересно взаимоотношение: между философските концепции и идеи, от една страна, и тяхното приложение в социално-политическата практика, от друга.

В монографията е демонстриран също хуманистичният потенциал на философско-антропологичния подход, който показва границите и пределите на европейската идентичност като властови конструкт и прагматика, и обосновава значимостта на екзистенциалните ѝ измерения. Не само институциите, конструирането “отгоре”, декларациите и хартите формират европейската идентичност, а също така и преди всичко интериоризирането на прокламираните от тях ценности от страна на индивидите, на гражданите. Този важен извод се обосновава чрез поставянето на категорията “европейска идентичност” пред “съда” на двойките диалогизиращи категории “свое-чуждо”, “аз-другият”, “лична – колективна идентичност” и др.

Този подход дава възможност на д-р Лилия Сазонова да отиде отвъд безвъпросния оптимизъм, лековатата декларативност и изкушаващия конформизъм. Нейният анализ съдържа и елементи на социална критика: констатацията за обвързаността на европейската идея със своеобразен културен елитизъм и дори расизъм; промяната на формата, но не и на същността на едно отграничаване, противопоставяне с “неевропейските” култури; субстанциализиране на властовото конструиране на европейската идентичност; отношение към гражданите като към “работна сила” и пр.

Значимостта и актуалността на монографията произтичат също така и от разглеждането на тези въпроси върху темпоралната скала на историческото време, включваща и най-нови, „горещи” развития на изследваните проблеми. Това ясно личи и от добре структурираната логика на разработката: философско-историческа деконструкция, започваща от ранната история на идеята за Европа и завършваща с практическата ѝ реализация в следвоенния период (Първа глава); скрупулъзно дефиниране на понятието „идентичност” през призмата на конкретни познавателни модели и в контекста на екзистенциални диспозиции (Втора глава); проективни и дискурсивни разпластявания на европейските ценности, публична сфера, идентичност: проблематизирано е различието между идейните проекти и институционално-властовата им реализация (Трета глава).

Не е маловажен и фактът, че анализът и изводите, уплътняващи тази сложна структура на монографията, са осъществени със спокоен тон и овладян, изискан и красив език и стил.

Тези качества на монографията на д-р Сазонова я правят полезна и отворена за широк кръг хуманитаристи и представители на социалните науки. И не на последно място – за политиците и гражданите, от които зависи в голяма степен сближаването на дискурсивния и екзистенциалния пласт на европейската идентичност.

Нонка Богомилова